

УДК: 311:331.56

JEL Classification: C 10; E 24; J 64

doi: 10.31767/nasoa.3-2020.02

С. П. ЧЕРВОНА,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри статистики,

Національна академія статистики, обліку та аудиту,

e-mail: s_svitlana@ukr.net,

ORCID: 0000-0003-1581-4448

Безробіття в Україні: аналіз динаміки, статевікової структури та причин незайнятості

В статті досліджено динаміку чисельності зареєстрованих безробітних та безробітних у визначенні Міжнародної організації праці, а також рівнів цих показників протягом періоду 2010–2019 рр. Визначено, що кількість безробітних в Україні у період дослідження не мала чітко вираженої тенденції й залежала від соціально-економічного становища в країні. Аналіз статевікової структури безробітних засвідчив, що для України характерним є “чоловіче” безробіття. За віковими групами найбільшу частку безробітних становили молоді люди у віці 15–34 роки і особливо молодь у віці 15–24 років. Середній вік безробітних в Україні у 2019 році порівняно з 2010 в цілому збільшився на чотири роки. Встановлено істотні зміни у структурі безробітних в Україні за причинами незайнятості.

Ключові слова: безробіття, зареєстровані безробітні, рівень зареєстрованого безробіття, безробітні, рівень безробіття, динаміка, статевікова структура безробітних, причини незайнятості.

S. CHERVONA,

PhD (Economics), Associate Professor,

Associate Professor of Statistics Department,

National Academy of Statistics, Accounting and Audit

Unemployment in Ukraine: an Analysis of the Dynamics, Gender, Age Structure and Causes of Unemployment

The article examines the dynamics of the number of registered unemployed and unemployed in the definition of the International Labor Organization (ILO), as well as the levels of these indicators. It is determined that compared to 2010, the largest increase in the number of registered unemployed could be observed in 2011. The most significant decrease in the studied indicator during the entire research period, both compared to 2010 and the previous year, was in 2017. In 2018–2019, the number of registered unemployed continued to decline. The increase in the registered unemployment rate compared to 2010 was in 2011, 2013–2016, and a significant increase in the level of the studied indicator was recorded in 2015. The decrease in the studied indicator was recorded in 2012 compared to 2011, as well as in the last four years of the research period.

The unemployment rates by the ILO methodology are most informative figures on the unemployment in Ukraine. The number of unemployed in 2010–2019 did not have a clear trend and depended on the socio-economic situation in Ukraine: compared to previous periods, the indicator decreased in 2011–2013, and in 2014 increased rapidly, due to the difficult socio-political situation in the country, which had adverse effects for the economic situation; in 2015, the average number of unemployed decreased both compared to the previous year and to 2010. However, in 2016–2017, the studied indicator began to grow gradually, but did not reach the level of 2010, and decreased in 2018 and 2019 both compared to the previous period and to 2010. Analysis of the intensity of the dynamics of the unemployment rate of the population aged 15–70 years by the ILO methodology showed that throughout the ten-year research period this indicator in Ukraine decreased in 2011–2013

and increased in 2014–2018 compared to 2010, and in 2019 it decreased to the level of 2010.

The sex-age structure of the unemployed is analyzed, its features are revealed and the generalized age characteristics of the unemployed are determined. In contrast to the registered unemployment, which indicates the predominance of women among the unemployed, a sample survey allows to suggest that Ukraine is characterized by “male” unemployment. Among the unemployed, the largest share was accounted by young people aged 15–34. The highest unemployment rate among young people aged 15 to 24 was due to the fact that without proper education and professional experience, young people were not able to compete on equal terms on the labor market. The average age of the unemployed in Ukraine in 2019 compared to 2010 increased by four years, including almost four years for men and five years for women. Because this indicator cannot be used as a generalization due to the heterogeneity of the population, as evidenced by the indicators of variation, mode and median, which are the structural averages, are the most suitable for the generalization of the characteristics of the unemployed by age.

The structure of the unemployed by cause of unemployment was studied, with assessing the structural change. It is established that during the studied period in Ukraine this structure was changed significantly, as evidenced by the root mean square coefficient of structural change.

Keywords: unemployment, registered unemployed, registered unemployment rate, unemployed, unemployment rate, dynamics, sex and age structure of unemployed, causes of unemployment.

Постановка проблеми. Показники безробіття є одними із базових при оцінюванні та аналізі макроекономічної політики уряду, поточного стану соціально-економічної ситуації в країні, здійснення міжнародних порівнянь, а також розроблення державних програм щодо ринку праці та моніторингу ефективності їх виконання. Це обумовлює актуальність досліджень його динаміки, структури та основних факторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробленням теоретичних основ вивчення проблеми безробіття у ринкових системах займалися такі видатні зарубіжні економісти, як Дж. Акерлоф, Л. Гроган, П. Дайамонд, Р. Джекман, Дж. М. Кейнс, Т. Мальтус, К. Маркс, А. Маршалл, А. Оукен, А. Пігу, Д. Рікардо, А. Сміт, А. Філіпс, М. Фрідмен, Ф. Хайек, Д. Хікс та ін. Окремі аспекти безробіття в Україні в різний час досліджували такі науковці, як С. Бандур, З. Бараник, Д. Богиня, П. Василенко, В. Герасимчук, Е. Лібанова, В. Онікієнко, І. Петрова, В. Петюх, Л. Ткаченко та ін.

Дослідженням сучасного стану безробіття та причин незайнятості в Україні присвячені праці С. Бабич [1], В. Карюк [2], В. Кифяк [3], С. Слюсар [4] та ін. Так, С. Бабич [1] визначає причини та фактори, які формують рівень безробіття в Україні, аналізує статистичні дані в регіональному розрізі. В. Карюк [2], досліджуючи проблему безробіття, розглядає основні фактори, які за сучасних умов впливають на стан і динаміку безробіття в Україні, а також напрями подолання їх негативного впливу [2]. В. Кифяк [3] приділяє увагу аналізу рівня безробіття, причинам незайнятості та пошуку основних шляхів його подолання на основі зарубіжного досвіду. С. Слюсар [4] за результатами аналізу сучасного стану безробіття та причин незайнятості приділяє увагу виявленню можливості підвищення рівня зайнятості на ринку праці України [4].

Незважаючи на детальні дослідження окремих аспектів безробіття, ця проблема потребує постійного моніторингу для виявлення сучасних тенденцій та особливостей.

Метою дослідження є проведення статистичного аналізу безробіття в Україні у 2010–2019 рр. Відповідно до мети визначено завдання дослідження:

- проведення аналізу динаміки безробіття в Україні;
- дослідження структури зареєстрованих безробітних і безробітних за методологією МОП;
- вивчення структури безробітних за причинами незайнятості та оцінка структурних зрушень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Безробіття — це складне соціально-економічне явище, при якому частина економічно активного населення не має роботи й заробітку [5]. Відповідно до законодавства України, “безробіття – соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування” [6].

Основними показниками на зареєстрованому ринку праці є кількість осіб, які мали статус безробітних, і рівень зареєстрованого безробіття.

Зареєстровані безробітні – це особи працездатного віку, які зареєстровані у територіальних органах центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, як безробітні, і готові та здатні приступити до роботи [6]. Відповідно до статті 43 Закону України “Про зайнятість” безробітними також визнають інвалідів, які не досягли пенсійного віку та отримують пенсію по інвалідності або соціальну допомогу згідно з чинним законодавством, а також осіб молодше 16-річного віку, які працювали та були звільнені у зв’язку зі змінами в організації виробництва і праці.

Рівень зареєстрованого безробіття – відношення (у відсотках) кількості зареєстрованих безробітних до середньорічної кількості населення працездатного віку [7]. Чисельність безробітних та рівень безробіття не є сталими показниками, вони змінюються з плином часу. Проаналізувати ці зміни можна за допомогою показників інтенсивності динаміки [8, с. 183–185].

Динаміка середньої чисельності безробітних в Україні, представлена в табл. 1, дозволяє зробити висновок, що найбільше зростання кількості зареєстрованих безробітних відбулось у 2011 р. порівняно з попереднім роком – на 48,8 тис. осіб або на 11,17%. Найбільш значне зменшення досліджуваного показника протягом усього періоду дослідження як порівняно з 2010, так і з попереднім роком спостерігалось у 2017 році – на 19,30% (на 84,3 тис. осіб) та на 13,43% (на 54,7 тис. осіб) відповідно.

У 2018–2019 роках кількість зареєстрованих безробітних продовжувала зменшуватись.

Таблиця 1

Динаміка середньої чисельності зареєстрованих безробітних в Україні у 2010–2019 рр.¹⁾

Рік	Середня кількість зареєстрованих безробітних працездатного віку, тис. осіб	Абсолютний приріст (спад), тис. осіб		Темп зростання (зниження), %		Темп приросту (зниження), %	
		ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний
2010	436,8			–	100,00		
2011	485,6	48,8	48,8	111,17	111,17	11,17	11,17
2012	449,6	-36,0	12,8	92,59	102,93	-7,41	2,93
2013	470,3	20,7	33,5	104,60	107,67	4,60	7,67
2014	458,6	-11,7	21,8	97,51	104,99	-2,49	4,99
2015	461,1	2,5	24,3	100,55	105,56	0,55	5,56
2016	407,2	-53,9	-29,6	88,31	93,22	-11,69	-6,78
2017	352,5	-54,7	-84,3	86,57	80,70	-13,43	-19,30
2018	322,9	-29,6	-113,9	91,60	73,92	-8,40	-26,08
2019	307,0	-15,9	-129,8	95,08	70,28	-4,92	-29,72

¹⁾ Тут і далі дані за 2010–2014 роки наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, з 2015 року – також без частини тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей.

Джерело: розраховано автором за даними [9]

Загалом протягом досліджуваного періоду чисельність зареєстрованих безробітних зменшилась на 129,8 тис. осіб або на 29,72%, а в 2019 році порівняно з 2015 роком – на 154,1 тис. осіб або на 33,42%.

Відносні показники безробіття є більш інформативними і придатними для порівняння в часі та просторі, ніж абсолютні. В табл. 2 наведено дані щодо динаміки

рівня зареєстрованого безробіття в Україні протягом 2010–2019 рр., а також інтенсивності динаміки.

Таблиця 2

Динаміка рівня зареєстрованого безробіття в Україні у 2010–2019 рр.

Рік	Рівень зареєстрованого безробіття, %	Абсолютний приріст (спад), в. п.		Темп зростання (зниження), %		Темп приросту (зниження), %	
		ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний
2010	2,3			–	100,00		
2011	2,5	0,2	0,2	108,70	108,70	8,70	8,70
2012	2,3	-0,2	0,0	92,00	100,00	-8,00	0,00
2013	2,4	0,1	0,1	104,35	104,35	4,35	4,35
2014	2,4	0,0	0,1	100,00	104,35	0,00	4,35
2015	2,7	0,3	0,4	112,50	117,39	12,50	17,39
2016	2,4	-0,3	0,1	88,89	104,35	-11,11	4,35
2017	2,1	-0,3	-0,2	87,50	91,30	-12,50	-8,70
2018	1,9	-0,2	-0,4	90,48	82,61	-9,52	-17,39
2019	1,8	-0,1	-0,5	94,74	78,26	-5,26	-21,74

Джерело: розраховано автором за даними [9]

Рівень зареєстрованого безробіття в Україні протягом 2010–2019 рр. в середньому становив 2,3% і щорічно зменшувався на 0,06 відсоткових пунктів (в. п.) або на 2,69%. При цьому порівняно з 2010 роком рівень зареєстрованого безробіття зростав у 2011, 2013–2016 роках і особливо в 2015 році, коли він збільшився на 17,39% порівняно з 2010 роком та на 12,50% порівняно з 2014 роком. Зменшення досліджуваного показника на 0,2 в. п. або на 8,0% було зафіксовано у 2012 році порівняно з 2011, а також у останні чотири роки досліджуваного періоду. Найбільше його скорочення відбулось у 2017 році як порівняно з 2010, так і порівняно з 2016 роком.

Дослідження структури зареєстрованих безробітних за статтю показало, що найбільшу частку зареєстрованих безробітних становили жінки, яка коливалась у межах від 54,1% у 2017 році до 59,6% у 2015 році (рис. 1).

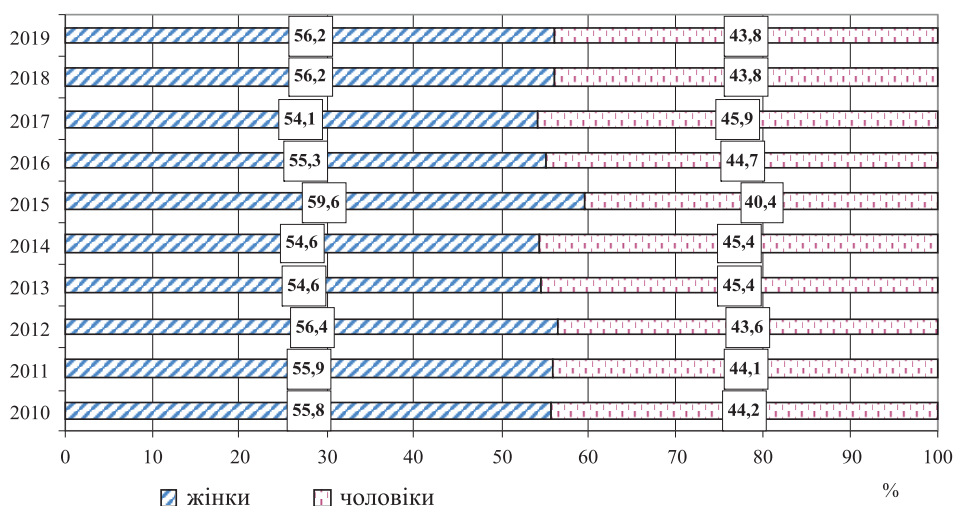

Рис. 1. Статева структура зареєстрованих безробітних в Україні у 2010–2019 рр.

Джерело: розраховано і побудовано автором за даними [9]

Показники зареєстрованого безробіття не дають повної картини щодо дійсного стану безробіття через певні причини, однією з яких є небажання осіб, які не мають роботи, реєструватися у органах Державної служби зайнятості у зв'язку зі значною віддаленістю місця проживання від місця знаходження її регіонального представництва, або неможливість це зробити. Крім того, ці показники неможна використовувати для міжнародних порівнянь. Тому найбільш інформативними щодо стану безробіття в Україні є показники безробіття за методологією Міжнародної організації праці (МОП).

Згідно з методологією МОП, безробітні – це особи у віці 15–70 років, які одночасно задовольняють трьома умовам: не мали роботи (прибуткового заняття); впродовж останніх чотирьох тижнів, що передували опитуванню, активно шукали роботу або намагались організувати власну справу; впродовж найближчих двох тижнів були готові приступити до роботи, тобто почати працювати за наймом або на власному підприємстві з метою отримання оплати або доходу. До категорії безробітних також включають осіб, які приступають до роботи протягом найближчих двох тижнів; знайшли роботу, чекають відповіді тощо.

Рівень безробіття за методологією МОП – це відношення (у відсотках) кількості безробітних віком 15–70 років до економічно активного населення (робочої сили) зазначеного віку або відповідної соціально-демографічної групи [7].

Дані вибіркового обстеження економічної активності населення¹ показують, що у 2010–2019 роках в Україні кількість безробітних за методологією МОП значно (у рази) перевищує кількість зареєстрованих безробітних (рис. 2).

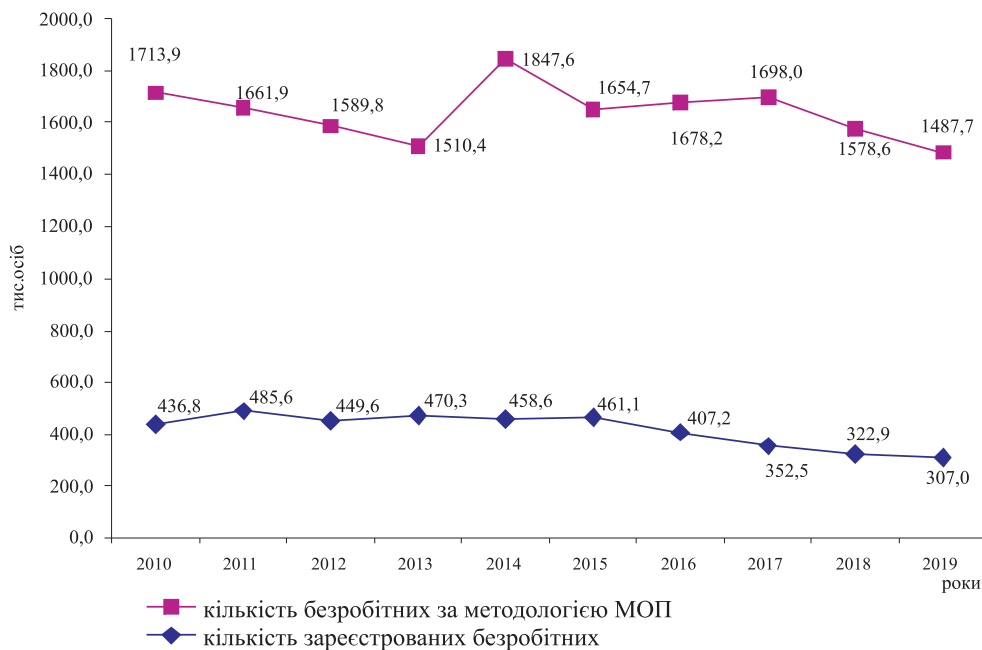

Рис. 2. Кількість безробітних в Україні у 2010–2019 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [9]

Цю розбіжність можна пояснити методологічними особливостями обчислення цих показників, а також неможливістю або небажанням безробітних реєструватися у Державній службі зайнятості.

Навіть тенденції розглянутих на рис. 2 показників відрізняються. Згідно з розрахунками інтенсивності динаміки (табл. 3), кількість безробітних за методологією МОП (далі – кількість безробітних) порівняно з попередніми періодами зменшувалась у

¹ У 1995–1998 роках обстеження проводилося раз на рік, у 1999–2003 роках – щоквартально, в останньому місяці кожного кварталу, а із січня 2004 року воно впроваджено в практику постійної роботи органів державної статистики зі щомісячною періодичністю.

2011–2013 роках, а у 2014 році стрімко зросла: у 2014 році вона збільшилась порівняно з 2010 роком на 133,7 тис. осіб або на 7,8%, а порівняно з 2013 – на 337,2 тис. осіб або на 22,33%. У 2015 році середня кількість безробітних скоротилась порівняно як із попереднім роком (на 10,44%), так і з 2010 роком (на 3,45%). У 2016–2017 роках вона починає поступово зростати, але не досягає рівня 2010 року, і зменшується у 2018 та 2019 роках порівняно як із попереднім періодом, так і з 2010 роком.

Таблиця 3

Середня чисельність безробітних в Україні у 2010–2019 рр.

Рік	Середня кількість безробітних (за методологією МОП), тис. осіб	Абсолютний приріст (спад), тис. осіб		Темп зростання (зниження), %		Темп приросту (зниження), %	
		ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний
2010	1713,9			–	100,00		
2011	1661,9	-52,0	-52,0	96,97	96,97	-3,03	-3,03
2012	1589,8	-72,1	-124,1	95,66	92,76	-4,34	-7,24
2013	1510,4	-79,4	-203,5	95,01	88,13	-4,99	-11,87
2014	1847,6	337,2	133,7	122,33	107,80	22,33	7,80
2015	1654,7	-192,9	-59,2	89,56	96,55	-10,44	-3,45
2016	1678,2	23,5	-35,7	101,42	97,92	1,42	-2,08
2017	1698,0	19,8	-15,9	101,18	99,07	1,18	-0,93
2018	1578,6	-119,4	-135,3	92,97	92,11	-7,03	-7,89
2019	1487,7	-90,9	-226,2	94,24	86,80	-5,76	-13,20

Джерело: розраховано автором за даними [9]

Аналіз інтенсивності динаміки рівня безробіття населення віком 15–70 років за методологією МОП (табл. 4) показав, що в цілому в Україні за десять досліджуваних років зазначений показник порівняно з 2010 роком зменшувався у 2011–2013 роках на 2,44, 7,32 та 10,98% відповідно, збільшувався у 2014–2018 роках відповідно на 13,41, 10,98, 13,41, 15,85 та 7,32%, а у 2019 році зменшився до рівня 2010 року.

Таблиця 4

Рівень безробіття в Україні у 2010–2019 рр.

Рік	Рівень безробіття, %	Абсолютний приріст (спад), в. п.		Темп зростання (зниження), %		Темп приросту (зниження), %	
		ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний
1	2	3	4	5	6	7	8
2010	8,2			–	100,00		
2011	8,0	-0,2	-0,2	97,56	97,56	-2,44	-2,44
2012	7,6	-0,4	-0,6	95,00	92,68	-5,00	-7,32
2013	7,3	-0,3	-0,9	96,05	89,02	-3,95	-10,98
2014	9,3	2,0	1,1	127,40	113,41	27,40	13,41
2015	9,1	-0,2	0,9	97,85	110,98	-2,15	10,98

1	2	3	4	5	6	7	8
2016	9,3	0,2	1,1	102,20	113,41	2,20	13,41
2017	9,5	0,2	1,3	102,15	115,85	2,15	15,85
2018	8,8	-0,7	0,6	92,63	107,32	-7,37	7,32
2019	8,2	-0,6	0,0	93,18	100,00	-6,82	0,00

Джерело: розраховано автором за даними [9]

Рівень безробіття залежить від віку та статі. В зв'язку з тим, що для міжнародних зіставлень використовується рівень безробіття, розрахований за методологією МОП, для характеристики безробітних за статтю та віком будемо використовувати саме цей показник. На відміну від зареєстрованого безробіття, яке свідчить про переважання жінок серед безробітних, за даними вибіркового обстеження можна стверджувати, що для України характерним є “чоловіче” безробіття (рис. 3).

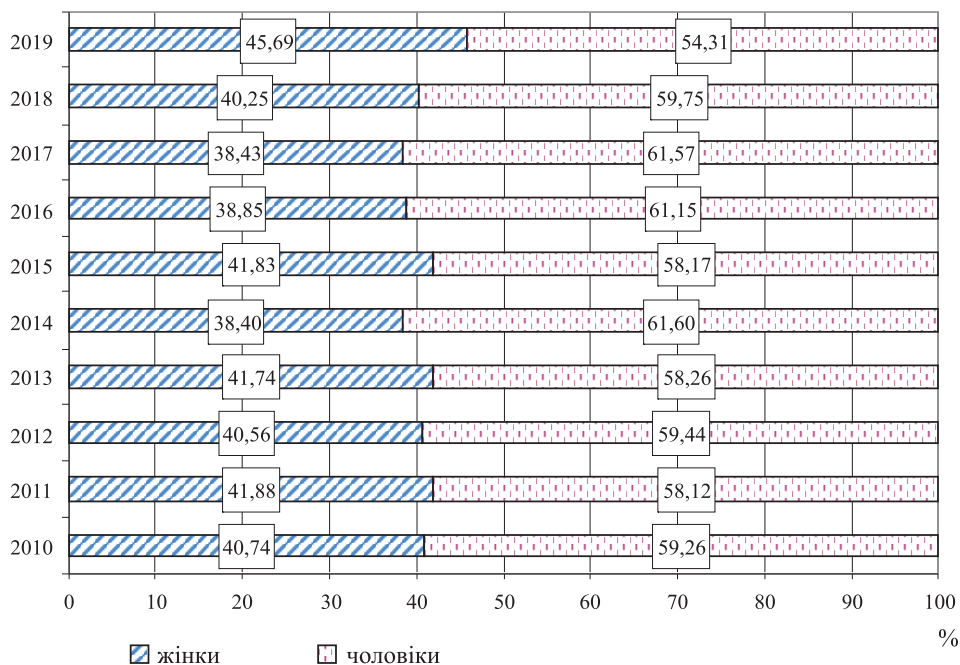

Рис. 3. Статеві структура безробітного населення України у 2010–2019 рр.

Джерело: розраховано і побудовано автором за даними [9]

У середньому в Україні протягом досліджуваного періоду частка безробітних чоловіків 15–70 років складала 59,2% загальної кількості безробітних. При цьому мінімальне її значення було у 2011 році (58,12%), а максимальне (61,6%) – у 2014 році. Зазначимо також, що у 2014, 2016 та 2017 роках частка безробітних чоловіків перевищила 60%.

Рівень безробіття в Україні протягом 2010–2019 років був вищим у чоловіків (рис. 4). При цьому протягом 2011–2013 років рівень безробіття зменшувався, проте у 2014 році він значно збільшився. У 2018 році рівень безробіття почав зменшуватись, але все ще перевищував значення 2010 року. Лише у 2019 році рівень безробіття знизився до рівня 2010 року – за рахунок його скорочення серед чоловіків. На жаль, рівень безробіття серед жінок у 2019 році знову збільшився, що свідчить про гендерну нерівність і потребує негайного прийняття відповідних заходів з боку органів влади щодо зменшення рівня безробіття як серед населення країни в цілому, так і серед жіночої його частини.

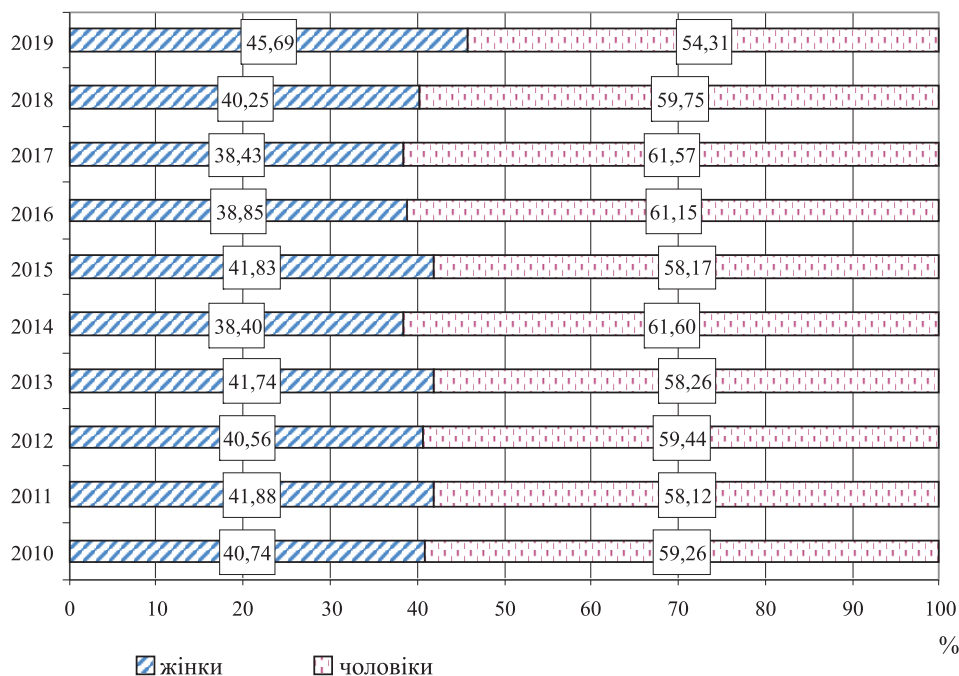

Рис. 4. Рівні безробіття населення України у 2010–2019 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [9]

У 2010–2019 рр., за даними вибіркового обстеження економічної активності населення, найбільшу частку безробітних становила молодь у віці 15–34 роки: більше 50% у 2010–2016 роках і, відповідно, 46,5 та 44,1% у 2017 та 2018 роках, та 39,24% у 2019 році; у 2010–2014 роках майже 42% безробітних складала молодь у віці 15–24 роки, що певним чином обумовлено відсутністю досвіду роботи або її пошуку цієї вікової групи.

Позитивним є те, що починаючи з 2015 року частка безробітних у віці 15–29 років зменшувалась і в 2019 році становила 26,15%. Також досить чисельний контингент склали безробітні особи віком 40–49 років. Найменша питома вага безробітних як в цілому в Україні, так і серед чоловіків і жінок, знаходилась у віковому інтервалі 35–39 років, тобто серед осіб середнього віку.

Таблиця 5

**Структура безробітних у різних вікових групах в Україні
у 2010–2019 роках**

(у відсотках)

Рік		У тому числі за віковими групами, років						
		15–24	25–29	30–34	35–39	40–49	50–59	60–70
2010	Все населення	25,35	16,37	12,64	12,33	20,82	12,48	0,02
	Жінки	25,79	14,08	12,66	12,89	23,46	11,13	–
	Чоловіки	25,05	17,94	12,62	11,94	19,00	13,41	0,03
2011	Все населення	27,79	16,13	11,96	11,62	19,83	12,62	0,04
	Жінки	28,79	14,71	11,16	10,92	22,07	12,26	0,09
	Чоловіки	27,07	17,15	12,54	12,12	18,21	12,89	0,01
2012	Все населення	25,20	18,29	11,95	10,93	19,93	13,66	0,04
	Жінки	24,53	15,87	11,57	11,38	23,56	13,00	0,09
	Чоловіки	25,66	19,94	12,21	10,61	17,46	14,12	0,00

Рік		У тому числі за віковими групами, років						
		15–24	25–29	30–34	35–39	40–49	50–59	60–70
2013	Все населення	23,60	17,44	12,43	11,10	21,03	14,39	–
	Жінки	22,66	15,45	12,16	12,42	21,98	15,32	–
	Чоловіки	24,28	18,87	12,63	10,16	20,34	13,73	–
2014	Все населення	24,45	17,31	14,17	11,72	19,44	12,88	0,03
	Жінки	25,36	16,63	13,24	12,40	19,99	12,32	0,06
	Чоловіки	23,89	17,74	14,75	11,29	19,10	13,22	0,01
2015	Все населення	21,83	17,29	15,34	10,66	20,78	14,07	0,03
	Жінки	21,73	17,15	13,93	11,31	23,59	12,28	0,01
	Чоловіки	21,90	17,39	16,36	10,19	18,75	15,36	0,04
2016	Все населення	20,30	16,93	14,04	11,74	20,71	16,23	0,04
	Жінки	21,09	15,94	13,36	12,50	22,13	14,98	–
	Чоловіки	19,80	17,57	14,47	11,26	19,80	17,02	0,07
2017	Все населення	15,43	15,30	15,74	12,16	23,44	17,89	0,04
	Жінки	15,31	12,40	15,08	13,09	25,31	18,82	–
	Чоловіки	15,51	17,11	16,15	11,58	22,27	17,31	0,07
2018	Все населення	14,80	13,85	15,49	15,04	22,79	17,97	0,06
	Жінки	17,09	9,51	14,57	14,72	22,91	21,10	0,09
	Чоловіки	13,26	16,77	16,12	15,26	22,70	15,85	0,04
2019	Все населення	14,15	12,00	13,09	13,21	26,47	21,03	0,05
	Жінки	13,08	10,02	10,66	14,40	29,95	21,84	0,04
	Чоловіки	15,05	13,67	15,13	12,20	23,54	20,35	0,06

Джерело: розраховано автором за даними [9]

Середній вік безробітних в Україні у 2019 році порівняно з 2010 в цілому збільшився на чотири роки, у тому числі майже на чотири роки для чоловіків і на п'ять – для жінок (рис. 5).

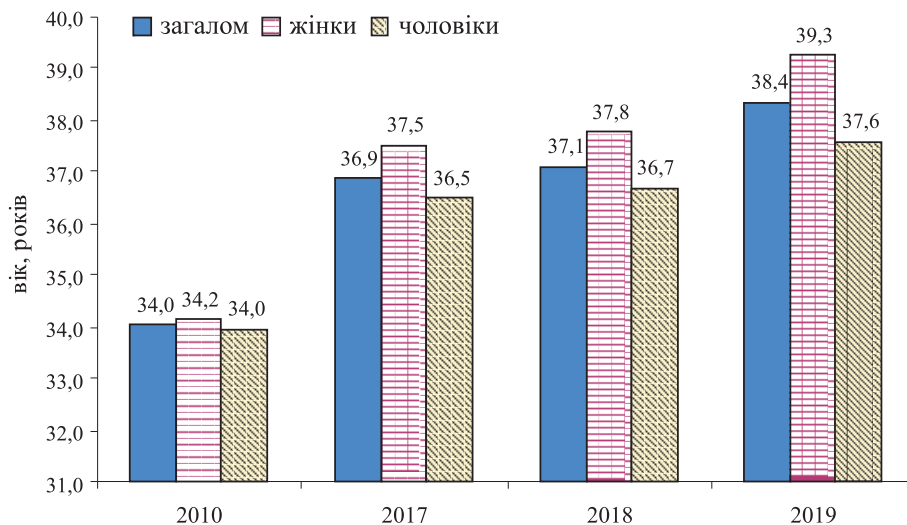

Рис. 5. Середній вік безробітного населення України у 2010 та 2017–2019 рр.

Джерело: розраховано та побудовано автором

Однорідність досліджуваної сукупності безробітного населення за віком та типовість і надійність розрахованих значень середнього віку охарактеризуємо за допомогою основних показників варіації [8, с. 99–101] (табл. 6).

Таблиця 6

**Показники варіації середнього віку безробітного населення України
у 2010 та 2017–2019 рр.**

Показники варіації	Рік	Загалом	у тому числі:	
			жінки	чоловіки
Дисперсія	2010	138,5	135,4	140,6
	2017	134,8	134,6	134,4
	2018	131,4	143,2	123,0
	2019	136,5	131,7	139,2
Середнє квадратичне відхилення, років	2010	11,8	11,6	11,9
	2017	11,6	11,6	11,6
	2018	11,5	12,0	11,1
	2019	11,7	11,5	11,8
Коефіцієнт варіації, %	2010	34,6	34,1	34,9
	2017	31,5	30,9	31,8
	2018	30,9	31,7	30,2
	2019	30,5	29,2	31,4

Джерело: розраховано автором

Отримані результати дозволяють зробити висновок, що у 2010 році як у цілому, так і за статтю сукупність безробітних за віковими групами є неоднорідною, а отримані значення середнього віку є нетиповими і ненадійними. Тому в якості узагальнюючих показників використаємо структурні середні величини – моду і медіану. Розраховані значення модального та медіанного віку, наведені у табл. 7, показують, що найбільша кількість безробітних у 2010 році була у віці 27,5 років, а у 2017–2019 роках цей показник збільшився, відповідно, до 30,5, 33,9 та 40,1 років, при цьому в 2010 році половина безробітних була у віці до 32,5 років, а у 2017–2019 рр. – у віці 34,1, 34,8 та 35,9 років відповідно.

Таблиця 7

**Модальний та медіанний вік безробітних України
у 2010 та 2017–2019 рр.**

(років)

	Модальний вік				Медіанний вік			
	2010	2017	2018	2019	2010	2017	2018	2019
Все населення	27,5	30,5	33,9	40,1	32,5	34,1	34,8	35,9
Жінки	27,3	32,9	35,2	41,2	33,1	35,0	35,7	37,3
Чоловіки	27,5	29,5	29,7	31,7	32,0	33,5	34,2	34,6

Джерело: розраховано автором

Збільшення модального та медіанного віку безробітних у 2017–2019 роках порівняно з 2010 роком було зафіксовано як серед жінок, так і серед чоловіків.

Рівень безробіття в Україні протягом 2010–2019 рр. був найвищим серед молодих людей вікової групи 15–24 роки і мав максимальне значення як для жінок, так і для чоловіків (табл. 8).

Рівень безробіття (за методологією МОП) за статтю в різних вікових групах в Україні у 2010–2019 рр.

(% до кількості економічно активного населення відповідної вікової групи)

	Роки	Загалом	у тому числі за віковими групами, років						
			15–24	25–29	30–34	35–39	40–49	50–59	60–70
Безробітне населення у віці 15–70 років	2010	8,2	17,2	10,0	8,1	7,9	6,8	5,5	0,0
	2011	8,0	18,6	9,4	7,4	7,3	6,4	5,2	0,1
	2012	7,6	17,5	9,8	7,0	6,5	6,2	5,3	0,1
	2013	7,3	17,0	8,9	6,8	6,2	6,3	5,2	–
	2014	9,3	23,1	11,1	9,3	8,1	7,3	6,0	0,1
	2015	9,1	22,4	11,2	9,7	7,2	7,6	6,3	0,1
	2016	9,3	23,0	11,7	8,9	8,0	7,7	7,3	0,1
	2017	9,5	18,9	11,3	9,8	8,4	8,7	8,1	0,1
	2018	8,8	17,9	9,8	8,9	9,5	7,7	7,4	0,2
	2019	8,2	15,4	8,4	7,3	7,5	8,4	8,0	0,1
Жінки	2010	6,9	16,8	8,0	7,1	6,9	6,0	4,0	–
	2011	6,9	18,8	8,4	6,4	5,9	5,8	4,3	0,1
	2012	6,5	16,5	8,0	6,1	5,7	5,8	4,1	0,1
	2013	6,3	16,2	7,7	6,2	6,1	5,4	4,6	–
	2014	7,5	22,4	9,4	7,6	6,9	5,6	4,4	0,1
	2015	8,1	21,9	10,8	8,4	6,7	7,1	4,6	0,0
	2016	7,7	21,5	10,2	7,6	7,0	6,3	5,2	–
	2017	7,7	17,0	8,6	8,3	7,5	7,1	6,5	–
	2018	7,4	19,3	6,4	7,6	8,1	6,2	6,8	0,2
	2019	7,9	15,3	7,8	6,3	8,0	8,6	7,2	0,1
Чоловіки	2010	9,4	17,5	11,5	9,0	8,9	7,7	6,9	0,1
	2011	8,9	18,5	10,2	8,3	8,6	7,1	6,2	0,0
	2012	8,7	18,3	11,1	7,8	7,3	6,7	6,5	–
	2013	8,1	17,5	9,8	7,3	6,4	7,3	5,8	–
	2014	10,8	23,7	12,2	10,6	9,3	9,1	7,6	0,0
	2015	10,1	22,7	11,4	10,8	7,7	8,1	7,9	0,1
	2016	10,8	24,0	12,8	10,0	8,9	9,1	9,3	0,2
	2017	11,1	20,3	13,1	11,0	9,3	10,3	9,8	0,2
	2018	10,0	16,9	12,2	9,9	10,7	9,2	8,1	0,1
	2019	8,5	15,5	8,8	8,1	7,0	8,2	8,8	0,2

Джерело: побудовано автором за даними [9]

Така ситуація в Україні спостерігалась протягом усього періоду дослідження, набуваючи загрозливих масштабів. Крім того, рівні безробіття молоді у віці 15–24 роки значно перевищують аналогічні показники в середньому в Україні.

Найвищий рівень безробіття серед молоді у віці 15–24 роки пояснюється тим, що, не маючи належної освіти та професійного досвіду, молодь не здатна на рівних умовах конкурувати на ринку праці.

Важливе значення для розуміння природи безробіття має дослідження причин незайнятості (рис. 6).

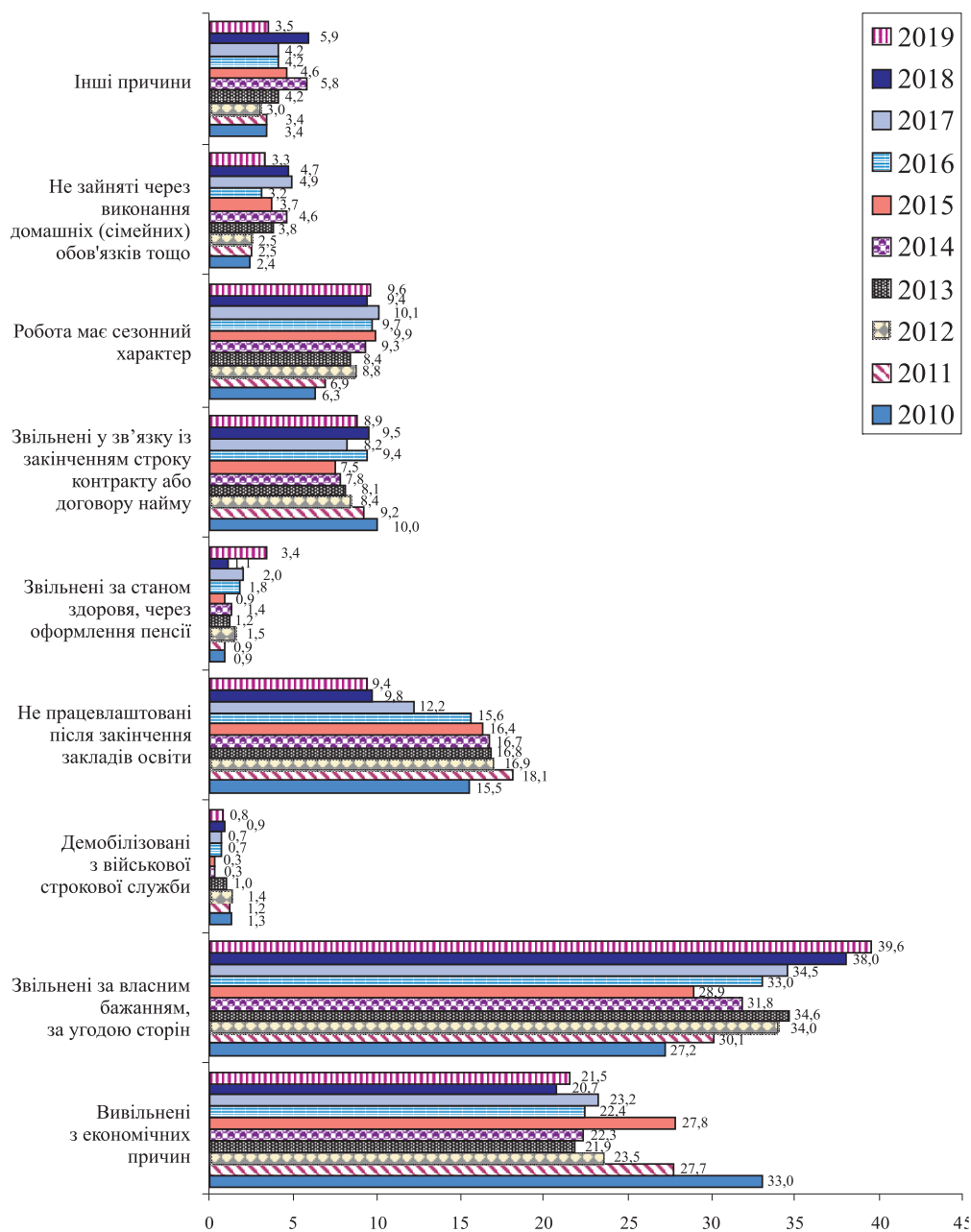

Рис. 6. Структура безробітних (за методологією МОП) за причинами незайнятості в Україні у 2010–2019 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [9]

У 2010 році основними причинами незайнятості безробітних у віці 15–70 років можна вважати такі: вивільнені з економічних причин (33,0%), звільнені за власним бажанням (27,2%), не працевлаштовані після закінчення загальноосвітніх і вищих навчальних закладів (15,5%), звільнені у зв'язку із закінченням строку контракту (10,0%).

У 2017–2019 роках структура безробітних за причинами незайнятості дещо змінилась:

- до 34,5% збільшилась частка звільнених за власним бажанням у 2017 році, яка сягнула піку у 2019 році;

- у 2017 році на 9,8 в. п. зменшилась частка вивільнених з економічних причин, яка продовжила зменшуватись і в 2018 році, проте незначно збільшилась у 2019 році;
- на 6,1 в. п. зменшилась у 2019 році порівняно з 2010 частка не працевлаштованих після закінчення загальноосвітніх і вищих навчальних закладів.

Крім цього, незначні коливання структурних часток спостерігались в інших причинах незайнятості.

Зазначимо, що низька конкурентоспроможність безробітної молоді на ринку праці є основною причиною, через яку категорія економічно активного населення має складнощі в отриманні роботи після закінчення навчальних закладів.

В цілому ж протягом досліджуваного періоду в Україні відбулися істотні зміни у структурі безробітних за причинами незайнятості, про що свідчить середній квадратичний коефіцієнт структурних зрушень [8, с. 99] (рис. 7).

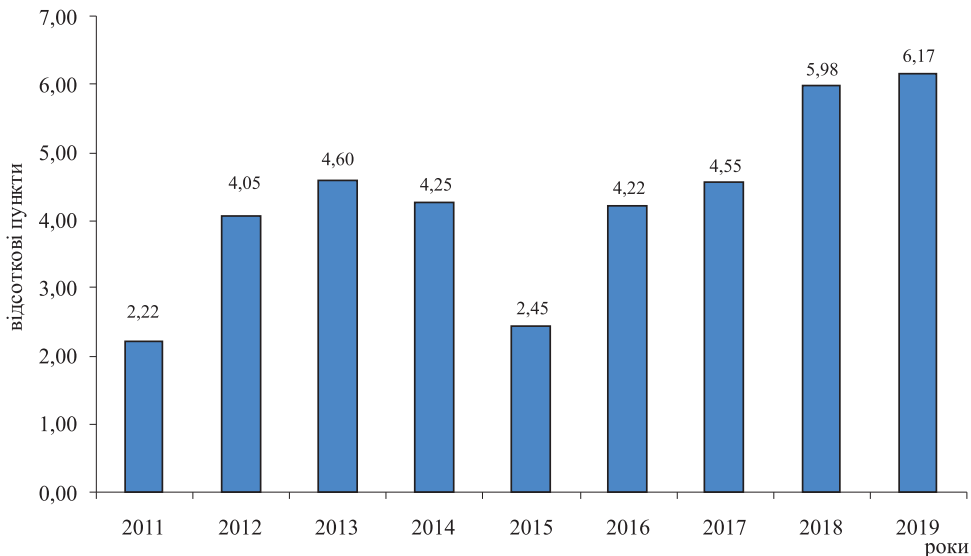

Рис. 7. Коефіцієнт структурних зрушень безробітного населення за причинами незайнятості в Україні у 2011–2019 рр. (порівняно з 2010 р.)

Джерело: розраховано та побудовано автором

У 2019 році порівняно з 2010 структура безробітного населення України за причинами незайнятості в середньому змінилась на 6,17 в. п. Це було насамперед спричинено значним збільшенням частки звільнених за власним бажанням і зменшенням частки вивільнених з економічних причин. Найменших змін за досліджуваній період структура безробітних за причинами незайнятості зазнала порівняно з 2010 роком у 2013 та 2015 році – коефіцієнт структурних зрушень становив, відповідно, 2,22 та 2,45 в. п.

Залежно від величини часового інтервалу безробіття може бути тривалим (4–8 місяців), довготривалим (8–18 місяців) і застійним (більше 18 місяців) [10, с. 136].

Розподіл безробітних у віці 15–70 років за тривалістю пошуку роботи показує, що протягом досліджуваного періоду в Україні переважала частка безробітних, що шукали роботу до 4 місяців, проте майже третина безробітних шукали роботу від 8 місяців і більше (табл. 9).

Таблиця 9

Безробітне населення України у 2010–2019 рр. за тривалістю пошуку роботи (відсотків)

Рік	Тривалість пошуку роботи, місяців		
	до 4	4–8	8 і більше
1	2	3	4
2010	41,1	21,7	37,2

Продовження табл. 9

1	2	3	4
2011	47,2	22,4	30,4
2012	45,3	22,0	32,7
2013	45,8	22,8	31,4
2014	53,5	23,5	23,0
2015	41,8	23,3	35,0
2016	43,9	21,1	35,0
2017	44,5	19,2	36,3
2018	48,1	21,2	30,7
2019	49,2	26,7	24,0

Джерело: розраховано автором за даними [9]

Середня тривалість пошуку роботи протягом 2010–2019 років змінювалась у межах від 7 місяців у 2010, 2015–2017 роках до 5 місяців у 2014 та 2019 роках (рис. 8).

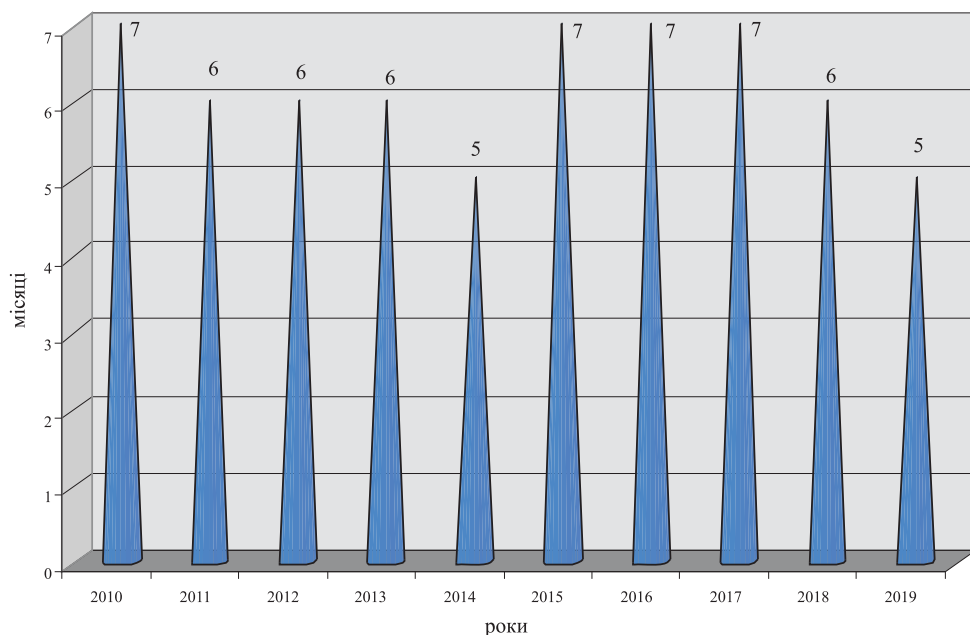

Рис. 8. Середня тривалість пошуку роботи в Україні у 2010–2019 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [9]

Незважаючи на зниження середньої тривалості пошуку роботи у 2019 році, безробіття в Україні протягом досліджуваного періоду було тривалим.

Висновок. Визначено, що найбільш інформативними щодо стану безробіття в Україні є показники безробіття за методологією МОП. Кількість безробітних у 2010–2019 роках не мала чітко вираженої тенденції й залежала від соціально-економічного становища в Україні: порівняно з попереднім роком досліджуваний показник зменшився у 2011–2013 роках, а у 2014 році стрімко зріс, що пояснюється складною соціально-політичною ситуацією в країні, яка негативно позначилась на економіці; у 2015 році середня кількість безробітних скоротилась порівняно як із попереднім роком, так і з 2010 роком. Проте у 2016–2017 роках досліджуваний показник почав поступово зростати, але не досяг рівня 2010 року, і зменшився у 2018 та 2019 роках порівняно як із попереднім періодом, так і з 2010 роком. Аналіз інтенсивності динаміки рівня безробіття населення у віці 15–70 років за методологією МОП показав, що в цілому в

Україні за десять досліджуваних років зазначений показник порівняно з 2010 роком зменшувався у 2011–2013 роках, збільшувався у 2014–2018 роках, а у 2019 році скоротився до рівня 2010 року.

Аналіз статевовікової структури безробітних засвідчив, що для України характерним є “чоловіче” безробіття. Серед безробітних найбільшу частку протягом періоду дослідження становили молоді люди у віці 15–34 роки, при цьому найвищий рівень безробіття зафіксовано серед молоді у віці 15–24 років; це пояснюється тим, що, не маючи належної освіти та професійного досвіду, молодь не здатна на рівних умовах конкурувати на ринку праці. Середній вік безробітних в Україні у 2019 році порівняно з 2010 в цілому збільшився на чотири роки, у тому числі майже на чотири роки для чоловіків і на п’ять – для жінок. Проте цей показник не можна використовувати в якості узагальнюючого в зв’язку з неоднорідністю сукупності, що доведено за допомогою показників варіації. Отже, найбільш придатними для узагальнюючої характеристики безробітних за віком є структурні середні – мода і медіана.

Встановлено, що протягом досліджуваного періоду в Україні відбулися істотні зміни у структурі безробітних за причинами незайнятості, про що свідчить середній квадратичний коефіцієнт структурних зрушень.

Крім того, протягом 2010–2019 років в Україні переважала частка безробітних, що шукали роботу до 4 місяців, проте майже третина безробітних шукали роботу від 8 місяців і більше, а показник середньої тривалості пошуку роботи свідчить про тривале безробіття.

Проте світова економічна криза, спричинена епідемією COVID-19, призвела до значного зростання безробіття в Україні у 2020 році, про що свідчать дані Державної служби зайнятості [11] та Державної служби статистики України [9]. Подальші дослідження будуть пов’язані з аналізом динаміки та структури безробіття в Україні у період карантину, впровадженого в зв’язку з епідемією COVID-19.

Список використаних джерел

1. Бабич С. М., Левицька М. А. Аналіз стану та тенденцій безробіття і шляхів його подолання в Україні // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна серія “Економічна”. 2018. № 94. С. 60–69. URL: <https://periodicals.karazin.ua/economy/article/view/12222/11621> (дата звернення: 22.04.2020).
2. Карюк В. І., Білокур Г. М. Аналіз факторів впливу на рівень безробіття в Україні за сучасних умов // Вчені записки Університету “КРОК”. 2018. № 4(52). С. 94–102. URL: <http://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/120> (дата звернення: 22.04.2020).
3. Кифяк В. І., Лесько Н. В. Соціально-економічний аналіз безробіття в Україні // Економіка та держава. 2019. № 1. С. 100–103. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2019/19.pdf (дата звернення: 22.04.2020).
4. Слюсар С. Т. Аналіз рівня безробіття в Україні: проблеми й шляхи його подолання // Економіка АПК. 2018. № 5. С. 85–92 URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/664179.pdf> (дата звернення: 22.04.2020).
5. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B5%D0%B7%D1%80%D0%BE%D0%B1%D1%96%D1%82%D1%82%D1%8F> (дата звернення: 16.05.2020).
6. Про зайнятість населення: Закон України. Редакція від 31.08.2018 № 2462-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17> (дата звернення: 16.05.2020).
7. Методологічні пояснення. URL: http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/statinf/gr/gr_met.htm (дата звернення: 26.05.2020).
8. Єріна А. М., Пальян З. О. Теорія статистики: практикум. К.: Товариство “Знання”, КОО, 1997. 325 с.
9. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 24.06.2020).
10. Бакланова О. Г., Мужайло В. Д., Брагарник О. О. та ін. Макроекономіка: навч. посіб. / За заг. ред. М. І. Зверькова. Одеса: Одеський національний економічний університет, 2015. 267 с. URL: http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/pr_2015.pdf (дата звернення: 26.05.2020).
11. Офіційний сайт Державної служби зайнятості. URL: <http://www.dcz.gov.ua/analitics/68> (дата звернення: 24.06.2020).

References

1. Babych S. M., Levytska M. A. (2018). Analiz stanu ta tendentsii bezrobittia i shliakhiv yoho podolannia v Ukraini [Analysis of state and trends of unemployment and ways to overcome it in Ukraine]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriiia "Ekonomichna" – Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University Economic Series*, 94, 60–69. Retrieved from <https://periodicals.karazin.ua/economy/article/view/12222/11621> (date of access: 22.04.2020) [in Ukrainian].
2. Karyuk V. I., Bilokur H. M. (2018). Analiz faktoriv vplyvu na riven bezrobittia v Ukraini za suchasnykh umov [Analysis of factors influencing unemployment in Ukraine under current conditions]. *Vcheni zapysky Universytetu "KROK" – Science Notes of KROK University*, 4(52), 94–102. Retrieved from <http://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapyski-universytetu-krok/article/view/120> (date of access: 22.04.2020) [in Ukrainian].
3. Kyfyak V. I., Lesko N. V. (2019). Sotsialno-ekonomichniy analiz bezrobittia v Ukraini [Socio-economic analysis of unemployment in Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and the State*, 1, 100–103. Retrieved from http://www.economy.in.ua/pdf/1_2019/19.pdf (date of access: 22.04.2020) [in Ukrainian].
4. Sliusar S. T. (2018). Analiz rivnia bezrobittia v Ukraini: problemy y shliakhy yoho podolannia [Analysis of unemployment level in Ukraine: problems and ways of its solving]. *Ekonomika APK – The Economy of Agro-Industrial Complex*, 5, 85–92. Retrieved from <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/664179.pdf> (date of access: 22.04.2020) [in Ukrainian].
5. Wikipedia. Retrieved from <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B5%D0%B7%D1%80%D0%BE%D0%B1%D1%96%D1%82%D1%82%D1%8F> (date of access: 16.05.2020) [in Ukrainian].
6. Pro zainiatist naseleennia: Zakon Ukrainy Redaktsiia vid 31.08.2018 No 2462-VIII [The employment of population: Law of Ukraine. Edition 31.08.2018 No 2462-VIII]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17> (date of access: 16.05.2020) [in Ukrainian].
7. Metodolohichni poiasnennia [Methodological explanations]. Retrieved from http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/statinf/rp/rp_met.htm (date of access: 26.05.2020) [in Ukrainian].
8. Yerina A. M., Palian Z. O. (1997). *Teoriia statystyky [Theory of statistics]*. Kyiv: "Znannia" [in Ukrainian].
9. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [The official website of the State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> (date of access: 24.06.2020) [in Ukrainian].
10. Baklanova O. H., Muzhailo V. D., Braharnyk O. O. et al. (2015). *Makroekonomika [Macroeconomics]*. M. I. Zvieriakova (Ed.). Odessa: Odessa National Economic University. Retrieved from http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/np_2015.pdf (date of access: 26.05.2020) [in Ukrainian].
11. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby zainiatosti [The official website of the State Employment Service]. Retrieved from <http://www.dcz.gov.ua/analitics/68> (date of access: 24.06.2020) [in Ukrainian].

Посилання на статтю:

Червона С. П. Безробіття в Україні: аналіз динаміки, статево-вікової структури та причин незайнятості. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2020. № 3. С. 12-27. doi: 10.31767/nasoa.3-2020.02.